

Mzia Jamagidze
(Georgia)

Constructing Third Space as an Attempt to Escape from National Narrative*

Culture scholar and theorist Stewart Hall in his work “Modernity: The Introduction to the Modern Societies” (1995) indicates that as a result of big epochal and local changes “the old identities which stabilized the social world for so long re decline given raise to new identities an fragmenting the modern individual as a unified subject. This is so called ‘crisis of identity: is seen as a part of a wider process of change which dislocating the central structures and processes of modern societies an undermining the frameworks which gave individuals stable anchorage in the social world” (Hall 1995: 596).

We can say that now Georgian literature is going through such a stage. It seeks to take its position in the global and specifically in the Western cultural context and create a new, modernized national narrative. This is a rather difficult process. To achieve this goal it should on the one hand extricate oneself from the colonial Soviet attitudes and practices and on the other hand determine new values as underpinnings of new narratives. Bela Tsi-puria in her book “Georgian Text in Post-Soviet Context” (2016) discussing the modern Georgian literary process, argues, that in the Soviet space national identities were formed in relationship with the political center. It involved binary positions of the center and the periphery in the form of the official Soviet and the national cultural narratives. At the Post-Soviet stage although Georgian cultural space stopped to produce Soviet-type culture, the degree of effectiveness of the binary opposing national models also gradually decreased. It became clear that the basic code and the socio-cultural models of Georgian culture needed adaptation with new reality” (wifuria 2016: 49-50).

The adaptation process has not been smooth. The reason behind is the Soviet ideology formed under the colonial leadership that burdens the social culture. That ideology involved spread of the values, which were dictated by the center and had the status of unquestionable truths. The society was obliged to accept and share them. The ideology was opposed by the resistant national discourse, which originated in local culture and was full of the existential fear. Correspondingly, the literature gave cultural product which was overloaded with self-preservation ideology. Its manifestations were the creation of a hyperbolized version of the past, the imposition of special missions to the nation, etc. During the Soviet period in Georgia as in other countries of colonial experience of one type or another, the literature discussed national identification issues in a diachronic aspect, in relationship with the past and the history. Within this model value system was constructed

* This Publication was prepared with the financial support of Shota Rustaveli National Science Foundation

as a continuous cycle of past-present-future. Literary texts of this type had been actual in their aesthetic and ideological sense through the whole Soviet period. As Bela Tsipuria points out, they have maintained their actuality in Post-Soviet years as well. Although today the official course of the country is towards pro-Western, liberal value-based civil society and the Soviet past is being excluded from culture and social life (ban on the Soviet symbols, demolition of Stalin monument and establishment of the Occupation Museum), the influence of the Soviet/colonialist ideology mechanisms on the social consciousness is still evident. In our view one of the indicators for that is the attitudes of the society to its past and national narratives. Eshis Nandy in his book 'The Intimate Enemy: The Psychology of Colonialism' (1983) discusses the mechanisms of psychological influence, which were used by the colonizers to affect the colonized cultures and societies. One of them is the age-based categorization of the colonized cultures, which regards them to be at the adolescent stage of development. Adolescents need guardians, help to orientate, they cannot make their own decisions and take the responsibility for those decisions. Therefore, they can move to the adult stage of development only with the help of the colonizers. Soviet colonization policies followed this methodology too. At the very beginning of Sovietization Soviet Russia undertook the enlightener's functions, what in the end was of course used to achieve the political domination. Under so called cultural revolution the Soviet leaders dictated which values were true and compatible with the social identity, as well as which should have been accepted and share. They offered the images of friends and enemies. The society was deprived of the right to think critically and make choices. They had to undoubtedly accept all Soviet/Socialist principles, which came from the center, as universal and the only truths. The function of the literature and culture in general was to disseminate them in terms of the respective cultural products.

As mentioned above, there also was a resistant national ideology in the local space. Initially it had been weakly represented in literary texts, but later it became more active. However as a result of the impact of colonialist policies on the social consciousness and the ways it understood the reality and realized the world as a whole, the culture based on local resistant ideology was also disseminated as a given paradigm and it also had the status of unquestionable truth. The society lacked the space and capabilities for critical discussion of the offered narratives, for thinking about its own identity. Therefore it accepted the existing models as the only truth. Consequently the Soviet national narrative on the idealized/hyperbolic lives of the Georgian historical figures and a special divine mission of the Georgian nation was created. It told that the Georgian alphabet keeps the secrets of the beginning and the end of the Universe, that the Georgian people are unique because of their culture and many others. As Homi Bhabha points out, it is always typical to the colonized societies, that "Culture becomes as much an uncomfortable, disturbing practice of survival and supplementarity – between art and politics past and present" (Bhabha 1994 :75). By it the author means that the culture is overloaded with the products of "survival ideology". In our case this characteristics corresponds to the national narrative culture. Since the post-Soviet stage this process has actually impeded the creation of a new, mod-

ernized national narrative. In order to overcome these difficulties and adapt with the Western cultural process, a number of theories were created. They help to analyze peripheral cultures and integrate them into a general global narrative. One of such methods is the study of cultures considering spatiality, rather than national territories and ethnicity. Geocriticism developed by Bernard Westphal (2007) offers to study literature and culture by means of the mentioned method. It connects literary studies with geographical spaces. The notion of space is also actively used by Robert Telly. In "Spatiality" (2013) he points out that "space and place are indeed historical and the changing spaces and perceptions of space over time are crucial to an understanding of the importance of spatiality in literary and cultural study today". This method is applied by the studies of scientific fantastic, Utopia, interrelationships of historical time and space in literary texts. In addition to it "literary cartographs or literary geography ... operates precisely by virtue of specifically literary nature of the project, and writing itself is a form of spatialization that depends upon the reader's acceptance of numerous conventions." (Telly 2013: 5).

Telly regards it appropriate to use this method for the analysis of the specific experience of post-colonial countries, "the concept of temporality that had dominated the period had lost much of its legitimacy and the weakening of traditional historicity alongside the decoupling of time and progress has made possible the valorizing rereading of space" (Telly 2013: 14). In addition to it in post-colonial countries there "were revealed to be matters of immense ideological conflict and the throughgoing interwinement of history and geography in such contested regions brought home to many the vast inaccuracies and omissions caused by the previous neglect of spatiality or spatial relations in earlier scholarship and theory" (Telly 2013: 14).

Except for the above mentioned authors one of the first who emphasized the need to discuss post-colonial countries from the alternative third space, was Homi Bhabha. In his Essay "The newness of the world" (1994) he writes: "Although Jameson commences by elaborating the 'sensorium' of the decentred, multinational network as existing somewhere beyond our perceptual, mappable experience, he can only envisage the representation of global 'difference' by making a renewed appeal to the mimetic visual faculty – this time in the name of an 'incommensurability-vision'. What is manifestly new about this version of international space and its social (in)visibility, is its temporal measure – 'different moments in historical time ... jumps back and forth'. The non-synchronous temporality of global and national cultures opens up a cultural space – a third space – where the negotiation of incommensurable differences creates a tension peculiar to borderline existences". (Bhabha 1994: 218). Simultaneously, according to Bhabha, the third space is an alternative to express neither East and West, nor the positions of both the colonizer and the colonized. Rather it is a place in between the positioned and represented subjects, the space which comprises everything covered by its contextual contents. Bhabha relies upon Derrida and explains that the third space represents intervals between a sign and a signifier; while Edward Soja, postmodern political geographer and urban theorist in his collection of works "Thirdspace: journeys to Los Angeles and other real-and-imagined

places” (1996) indicates that Third existential dimension is now provocatively infusing the traditional coupling of historicity – sociality with new modes of thinking and interpretation“ (Soja 1996: 2). To be more concrete it is the space intended to think differently about such notions as place, location, loyalty, landscape, environment, home, city, region, territory and geography. He writes: “I am suggesting that you discard old and familiar ways of thinking about space and spatiality, but rather that you question them in new ways that are aimed at opening up and expending imagination of spatially oriented critics than in the prospects for richer, more innovative, and perhaps more useful ways of seeing and reading made possible by this renewed and heightened attention to spatiality, broadly conceived”. (Soja 1996: 2)

As mentioned above, it is important that culture/literature adequately respond to contemporary challenges so that new narratives be adopted by the culture and social institutions. Considering this based on the analysis of the novel “Santa Esperansa” by Aka Morchiladze we aim to show how the third space, being emerged in the contemporary Georgian fiction, addresses and/or determines the formation of the modernized national identities in the Georgian/postcolonial literary reality. Study of this issue will enable on the one hand to show the value of Georgian literature as the specific case of Post-Soviet/postcolonial country in the global context, as well as in relationship with the Western literary process. On the other hand it will help to analyze self-identification issues in the local space which are vital for Georgia as a transitional country.

Georgia represents a Post-Soviet country which gained independence in 1991 after the break up of the Soviet Union. Since then it has experienced many difficulties with their historical consequences. That year civil war started and the government was overthrown. In addition to that separatist movements started and Abkhazia and Samachablo regions, encouraged by Russia, declared themselves as independent states. Under weak governance criminal increased. Civil and secessionist armed conflicts, hard political, economic and social situation had traumatic impact on the social consciousness. It is worth mentioning that despite these difficulties literary process did not cease. Within Georgian literary critics Bela Tsipuria distinguishes two cultural spaces. The first one is national narrative culture and the other one is alternative culture. She argues that during the Post-Soviet period literary space based on national idea and traditional aesthetics maintained its effectiveness. Since the 1990s it has been obviously based on the new cultural choice made by Georgian modernists. The choice involves activated realist aesthetics and national ideas in response to Sovietization and Stalinist cultural policy. In post-Stalinist period this process led to the formation of national narrative culture space (wifuria 2016: 119). At the same time the characteristics of culture in alternative space involved: cultural openness, overcoming internal barriers, remaining after the removal of the external ones; liberalization of cultural and intellectual processes; adoption of the contemporary Western experiences (wifuria 2016: 123). Accordingly we can argue that the literary product created in Georgian cultural space was to a considerable extent a reflection of local problems and their partial analysis. However it is also clear that the society and the culture as in all tran-

sitional countries were under identity crisis, what hindered creation of new modernized national narrative and new cultural space. As Bhabha points out, transmission of culture from post-colonial stage does not require that national culture be imagined as a continuation of the authentic past. Rather “culture reaches out to create a symbolic textuality to give the alienating everyday an aura of selfhood, a promise of pleasure. The transmission of cultures of survival does not occur in the ordered muse imaginaire of national culture with their claims to the continuity of authentic ‘past’ and ‘living ‘present’“. (Bhabha 1994: 172). Proceeding from the above, in our case colonial/Soviet principle of historicism is replaced by non-historicity that is typical to post-coloniality. So if we make chronological categorization first we should deconstruct traditional cultural paradigm, which interprets present as the legacy of the past history and experience of the society and after that we should form new identity based on new aesthetic principles.

Aka Morchiladze is one of the most famous and influential Georgian writers known since the 1990s. Deconstruction of national narrative culture is one of the dominant topic of his writings and is developed in several directions. Initially he reflected on the modern Georgian reality in his texts. His characters face daily problems and challenges of life and often have difficulties cope with the harsh reality. Therefore they become either hostages of the reality, or die. Texts of this type are: “Dogs of Paliashvili Street” (2000), “The Play of Patience in August” (2001), “Paper Bullet” (2006), “Journey to Karabakh” (2004). Between the lines one can see the effort of the author to give a thorough reflection of the real life and stress on the emerging identity crisis, which could have created grounds for value changes. That process would have led to the origins of new identity and narratives.

Another strategy to deconstruct the old identity and narratives is focus on the stories and events that had been marginalized from the national narrative of Soviet times. The texts of this type are: “Flight over Madatov Island and Back”, “To Disappear on Madatov Island”, “The Whale on Madatov” (2004), “Meliksetbash Tbilisi” (2003).

According to Edward Soja, „A third existential dimension is now provocatively infusing the traditional coupling of historicity – sociality with new modes of thinking and interpretation... there is a growing awareness of the simultaneity and interwoven complexity of the social the historical and the spatial their inseparability and interdependence. And this three sided sensibility of spatiality –historicity- sociality is not only bringing about profound change in the ways we think about space it is also beginning to lead to major revisions in how we study history and society.“ (Soja 1996: 3). This concept is absolutely applicable to the novels by Aka Morchiladze, in which the writer evades the real history of Georgia and offers an alternative/hypothetical version of the past. The texts include: “Santa Esperansa”, “The Belt of Secret Keepers”, “The Shy Emerald”. Based on these novels, we can argue that the authentic past is totally rejected in texts, in order to avoid real life identity crisis, numerous daily problems and the past burdened with contested ideologies and traumas. So the author imagines alternative space* Consequently

* Georgian literary critics emphasize that Santa Esperanza is neither classic Utopia by Thomas More and Sun City of universal happiness by Campanella, nor the human by Zamiatin, Orwell or

an imaginary history and a new living space are created, which presumably replace the real ones. In the preface, 'Geocriticism' by Westphal, Robert Telly indicates "As Westphal points out, the referentiality of fiction (and other mimetic arts) allows it to point to a recognizable place, real or imaginary or a bit of both at once, while also transforming that place, making it part of a fictional world. In this sense, geocriticism allows us to understand "real" places by understanding their fundamental fictionality. And vice-versa, of course. We understand "fictional" spaces by grasping their own levels of reality as they become part of our world" (Telly, 2011: X). In author's phantasy, Santa Esperanza is three islands in Black Sea, where Georgians have settled since the twelfth century. The consciousness of this society is not marked with the Soviet colonial traumatic experience. Those islands are inhabited by the descendants of Georgians – Ioanians and Sungals – together with the British and Turks. So it represents an entirely different ethno-culture by its national, ethnic, religious and cultural origins. This imaginary country can be regarded to be a trans-culture. Because Russia, with its political and cultural effects, is completely excluded from the space of this imaginary country, it represents a desired country for Georgians. As the correspondent of "24 Hours" newspaper writes to the editor, "The place is cool. I wish Georgia were like this, damn those Russians..." (Morciładze 2007: 18).

According to Anthony David Smith, nationalism is a form of culture, which involves ideology, language, mythology, symbols and consciousness of a country (Smith 2008:114). Ioane Islands, i.e. Santa Esperanza, in Aka Morciładze's imaginary space comprises all these elements. There is an opening chapter in the novel, telling about the discovery and origins of the Islands. A guidebook and maps are also enclosed for tourists.* Tourists can get general information of Wikipedia site. Turks, Italians and the English live on the Islands, so this is a four-language country. Four languages are taught at schools, however it is a good manner to speak to people their own native languages. Santa Esperanza (the capital is Saint John, or Santa City), is subject to the British Queen with a special status. The British had had the country under leadership for 125 years and the plot of the novel depicts the end of their governance, as they leave the county. The country is under the control of Governor and has got Parliament. The members of the Parliament are representatives of the old noble families of the Island. There are only 18 old family names on the Island and the older the family name, the higher is the social status. The alternative space is represented in both synchronic present and diachronic historical prism. The space is of hybrid nature. Three culturally different spaces coexist and mingle. They are European space (Italian and British), Asian space (Ottoman), local space (Santa Esperanzian), which combine into one hybrid culture and enable to explain Georgian cultural and social issues by means of the analysis of this hybrid culture. Georgian literary critics argue that the novel makes the reader to think more on Georgia, than on Esperanza Islands.

Huksley (Kasrashvili). Therefore we find it appropriate to explain the strategy used by Aka Morciładze by means of post-colonial methodology and refer it to the efforts for escaping from severe reality.

* The Islands had experienced Ottoman and later British political domination.

What is more, if we join the maps of these islands, we will see reversed map of Georgia. The Utopia of Aka Morchiladze looks like the dream of the East Germany's population about the West Germany during forty years of communist governance, or that of North Koreans about the South, which once used to be the part of them, but now is somehow forgotten, better and desired, it is close, but simultaneously is unattainable. Thus his is entirely a fictional country, a better, European Georgia and it is wholly owned by Aka Morchiladze" (qasraSvili, 2011). As Literary scholar Zaza Shatirishvili points out, Santa Esperanza is an alternative history of Georgia (SaTiriSvili, 2005).

The Islands have their own myths and symbols related to the last governor Ali Bay Chibukh*. The parts of the broken pipe are scattered around the Island and create a certain type of common myth. The population thinks that those who own more number of pipe parts, should have more rights to govern the Island. This myth has actuality in the novel, namely, the end of civil war symbolically leads to mending the pipe into a whole. Its lost parts are found at Agatia Tsikhistavi's place, who is the descendant of the last governor Ali Bay, so the pipe is pieced together at the Museum.

There are several storylines in the novel. One of the existing cultures in Santa Esperanza is cards game Inti, which actually is a simulation of life based on the principles of attack and self-defense**. The structure of the novel follows the structure of the cards game, comprises four chapters and there are none stories in each chapter. The stories are ordered both vertically and horizontally and enable to form many combination. Inti, by the author's definition, means escape. It is not only playing for the sake of money, rather it is unexpired world and the greatest invention born in Santa Esperanza and expresses their philosophy of life and progress (morCilaZe2007: 67). In general, people of Santa Esperanza represent a society, whose consciousness has been formed under the influence of defense/self-preservation ideology (Georgian consciousness has been also formed under similar circumstances). Visramian Family member lives are shown as the examples of these defense strategies. There are two opposite strategies. The first belongs to the whole ancestral and its head Konstantine Visramian. They are representatives one of the ancient and distinguished family names of the Island. They own a separate Island which is very difficult to enter. There are only tourist routes. They marry only Georgians and think

* According to the author, the Island was discovered in the 12th century by the Kings of Georgia and some villages were moved there during the assaults of Mongolians. There was a defensive fortress on the Island, governed by Tsikhistavi. Later due to the deteriorated political situation Georgia lost control over the Islands. Tsikhistavi leaders became Governors and got subject to The Ottoman Empire. The Ottomans left control of the Islands at the disposal of Archilians, however required that they should have changed their denomination. Ali Bay, same as Osman Bay was the last Tsikhistavi of the Island, who resigned and settled in the village. The only person he contacted was a servant, Basila, who lived on the nearby Island. According to the legend Ali Bay smoked the longest pipe with its end on another Island. The servant Basila lighted the pipe. One day Basila refused to light the pipe, Ali Bay broke the pipe and disappeared. There were several mythical versions of why and where he disappeared. The very pieces of pipe here scattered around the Island.

** In the beginning the game was called "L" "Ombre", and later it was named as Megrelian Inti, "because there used to be cases, when losers threw the cards away and left angrily, what supposedly was due to the temperament of Ioanians. "Inti", "Inti" words were often addressed the losers, that means "do as the formers and run away." In general Inti was established in such a way, that it meant survival from losing.

that the main virtues are their ethnic origin and pureness of blood. That is why they call themselves “preserved” what is a form of protecting identity. There is waiting rock on the Island. As the Eldest of the Family Konstantine Visramian mentions, “the members of our family always came here, watched the Sea, waited for a sign from their great Homeland, Georgia. Visramians never forgot who they are” (MorCilaZe2007: 137).

Georgia is the part of the Soviet Union and the closed border hinder communication. Therefore, Visramian Family members often have to kidnap Georgians, or they marry any ethnically Georgian person, who happens to be on the Island. These approach which is free from any kind of feeling and relationship, destroys the lives of not only these people, but also affects the life on the Island. Visramians think that they are the most appropriate candidates to undertake control over the Island after the British leave. While the British intend to maintain constitutional monarchy on the Island and crown Agatia Tsikhstavi (the descendant of Ali Bay) as the Monarch with limited power. Turks, Russians, a Georgians and even Americans knew about the plan. The main thing was that the rest of Esperanza family names were not against it. It was the optimal solution to the problem, accepted by all the parties, except for Visramians, so they choose to revolt and with the help of Sungals a civil war starts. The other defensive strategy, opposite to that of Visramians, is the position by Data Visramian, who lives separately from the Family and does not identifies himself with them. Therefore his identity is also in crisis. He is Inti player and in love with a wistful woman, what is not acceptable within their circle*. His strategy of life repeats the defensive strategy of Inti, and when his Family members start the war, he leaves the Island with his Catholic Monk friend. This is the only survival for him. Interestingly Konstantine Visramian gives the similar advice to Data, who on the edge of death realizes the dismal outcomes of his undertaking. It is noteworthy that Data’s position coincides with that of the author. The characters runs away from the Island, while the author runs away from the reality and tries to create alternative narrative and identity in imaginary space.**

Obviously, contemporary Western culture requires from other cultures that they focus on the present time and construct new identities in the context of global and local changes, where topics and characters, marginalized from the history, re-appear as the acting subjects of global narratives. The analysis of the texts by Aka Morchiladze shows, that literature makes efforts to overcome periphery-associated barriers and integrate itself with the Western cultural space. The evidence for that is the search for ways to deconstruct traditional Georgian cultural paradigm and identities given in Georgian literary texts. It is also clear the search for new national identities in Georgian literary narratives is under transition and thus represents an unfinished process.

* Wistfulness is another culture on the Island. Women sing at closed club type institutions and help the audience to achieve mental catharsis.

** Interestingly, Aka Morchiladze is an emigrant writer and lives in Great Britain.

Reference:

- Tsipuria, Bela. Georgian Text in Soviet/Post Soviet Context. Tbilisi: Ilia University Publishing, 2016 (In Georgian).
- Bhabha, Homi. The Location of Culture. Routledge, 1994.
- Hall, Stuart. "The Question of Cultural Identity". Modernity: An Introduction to Modern Societies. Ed. St. Hall. Wiley-Blackwell, 1995.
- Westphal, Bernard. Geocriticism: Real and Fictional Spaces. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- Tally, Robert T. Spatiality. The New Critical Idiom. London and New York: Routledge, 2013.
- Soja, Edward. Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places. Oxford: Blackwell, 1996.
- Nandy Ashis. The Intimate Enemy: Loss and Recovery of Self under Colonialism. Delhi: Oxford UP, 1983.
- Smith Anthony D. National Identity. Tbilisi: Logos Press, 2008 (In Georgian).
- Morchiladze Aka. Santa Esperanza. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishing, 2007. <http://www.radiotavisupleba.ge/a/1541964.html> (In Georgian).
- Kasrashvili Irakli. Georgian Utopian Chronicles. 25 may 2010. Web. 10 December 2016 <https://burusi.wordpress.com/2010/05/25/aka-morchiladze/> (In Georgian).
- Kharbedia Malkhaz. Kundzulebis Gotika. The islands of gothic. February, 24. 2011. Web. 10 December 2016 <https://burusi.wordpress.com/2011/02/24/malkhaz-kharbedia-6/> (In Georgian).

**მზია ჯამაგიძე
(საქართველო)**

**მესამე სივრცის შექმნა როგორც ნაციონალური ნარატივისგან
თავის დაღწევის მცდელობა***

რეზიუმე

საკვანძო სიტყვები: მესამე სივრცე, ნაციონალური ნარატივი, იდენტობის კრიზისი.

თანამედროვე ეტაპზე დასავლური კულტურის ერთ-ერთ მთავარ ინტერესს სხვა კულტურებისადმი განაპირობებს დაკვირვება და ანალიზი ამ პროცესებისა, თუ რამდენად ახერხებენ ისინი ანმყო დროზე ფოკუსირებას და ახალი იდენტობების გლობალური და ლოკალური ცვლილებების კონტექსტში აგებას, სადაც აქამდე ისტორიიდან მარგინალიზებული თემები და ხასიათები შეძლებდნენ გლობალური ნარატივის სუბიექტებად ქცევას. სტატიის მიზანია, თანამედროვე ქართველი მწერლის აკა მორჩილაძის რომანის „სანტა ესპერანსის“ კრიზისი.

* პუბლიკაცია მომზადდა შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით.

ანსა” ანალიზით, ვაჩვენოთ, თანამედროვე ქართულ მხატვრულ ნარატივში გაჩენილი მესამე სივრცე რამდენად მიემართება და/ან განაპირობებს ქართულ პოსტკოლონიურ სინამდვილეში ნაციონალური მოდერნიზებული იდენტობების ფორმირების პროცესს და რა მიზანს ემსახურება მწერლობის მიერ ამგვარი სივრცის კონსტრუირება.

აღნიშნული საკითხის კვლევა შესაძლებლობას მოგვცემს, ერთი მხრივ, წარმოვაჩინოთ ქართული მწერლობის როგორც პოსტსაბჭოთა/პოსტკოლონიური ქვეყნის სპეციფიკური გამოცდილების ღირებულება გლობალურ კონტექსტში, დასავლურ ლიტერატურულ პროცესთან მიმართებით და მეორე მხრივ, მოვახდინოთ ლოკალურ სივრცეში იმ თვითედენტიფიკაციური საკითხების და პრობლემების ანალიზი, რომელთა განსაზღვრაც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია გარადამავალ ეტაპზე მყოფი ქვეყნისთვის.

როგორც პოსტკოლონიალიზმის ერთ-ერთი აღიარებული თეორეტიკოსი ჰომი ბჰაბჰა მიუთითებს კოლონიური საზოგადოებების გამოცდილებაში ყველგან ტიპურია, რომ „კულტურა გადარჩენის არაკომფორტულ და შემანუხებელ პრაქტიკად იქცა“ (Bhabha 1994:175), რაშიც ავტორი გულისხმობს, რომ პოსტკოლონიური ქვეყნების კულტურა გადაიტვირთა „გადარჩენის იდეოლოგიით“ შექმნილი პრდუქტით. ჩვენს შემთხვევაში საბჭოთა პერიოდში ეს მახასიათებელი მიემართება ნაციონალური ნარატივის კულტურას, რამაც პოსტსაბჭოთა ეტაპიდან, ფაქტობრივად, ახალი, მოდერნიზებული ნაციონალური ნარატივის შექმნა გაართულა. მეორე მხრივ, სწორედ ამ რთული გამოცდილების დასაძლევად და დასავლურ კულტურულ პროცესთან ადაპტაციისათვის დამუშავებულია არაერთი თეორია, რომელთა მეშვეობითაც პერიფერიული კულტურების ანალიზი ამარტივებს მათ ერთიან გლობალურ ნარატივში ჩართვას. ერთ-ერთი ასეთი მეთოდი გულისხმობს კულტურების შესწავლას არა ნაციონალური ტერიტორიებისა და ეთნიკურობის მიხედვით, არამედ კულტურთა ანალიზს სივრცითი ფაქტორის გათვალისწინებით. ასეთი მეთოდით კულტურისა და ლიტერატურის შესწავლას გვთავაზობს ბერნრდ ვესტფალის მიერ დამუშავებული „გეოკრიტიციზმი“ (2007), რომელიც ლიტერატურის კვლევებს გეოგრაფიულ სივრცეებთან აკავშირებს, ლიტერატურისა და კულტურის კვლევებში სივრცულობის ცნებას აქტიურდ იყენებს ლიტერატორი რობერტ ტელი „Spatiality“ (2013) თუმცა, გარდა ზემოჩამოთვლილი ატორებისა, ერთ-ერთი პირველი, ვინც პოსტკოლონიურ კვლევებში ალტერნატიულ მესამე სივრცის პერსპექტივიდან შესწავლაზე გაამახვილა ყურადღება გახლდათ ჰომი ბჰაბჰა. ბჰაბჰას მიხედვით, მესამე სივრცე არ არის ორივესთვის კოლონიზატორის და კოლონიზებულისათვის ან აღმოსავლეთის და დასავლეთის გამოხატვის ალტერნატიული პოზიცია. ეს უფრო არის პოზიციონირებულ სუბიექტსა და რეპრეზენტირებულ სუბიექტს შორის ადგილი, სივრცე, რომელიც მთელი თავისი კონტექსტუალური შინაარსით, მიემართება ყველას, რომელსაც ეს შინაარსი ეხება. ბჰაბჰა ეყრდნობა დერიდას და განმარტავს, რომ მესამე სივრცე ეს არის შუალედები ნიშანსა და აღმნიშვნელს შორის. ხოლო ედვარდ სოჯაპოსტმოერ-

ნული პოლიტიკური გეოგრაფიისა და ურბანული თეორიის ავტორი კრებულში „Third space: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places” (1996). შენიშნავს, რომ მესამე სივრცე ეს არის გამიზნულად შექმნილი საცდელი ექსპერიმენტული ტერმინი, იმისათვის, რომ ვიფიქროთ განსხვავებულად ისეთ ცნებებზე, როგორცაა: ადგილი, ლოკაცია ლოალურობა, ლანდშაფტი, გარემო, სახლი, ქალაქი, რეგიონი, ტერიტორია და გეოგრაფია და სხვა.

ედვარდ სოჯას მიხედვით, სივრცისა და სივრცულობის ანალიზი ხშირად შეიძლება აირიოს და დაუპირისპირდეს ტრადიციის კონსტრუქტს, რომელიც მიმდინარე ეტაპზე ვეღარ ამონურავს შეცვლილი კონტექსტით გათვალსწინებით აქტუალური საკითხების არსსა და სპეციფიკას. ამდენად უფრო და უფრო მართებული ხდება ახალი სივრცული გაგების შემოტანა კულტურათა ანალიზისთვის, იმისთვის, რომ შევინარჩუნოთ ჩვენი თანამედროვე სივრცულობის ცნობიერება ჩვენი გეოგრაფიული კრიტიკული წარმოსახვა შემოქმედებითად უნდა გავხსნათ, ხელახალა განვსაზღვროთ ახალი მიმართულებები და შევეწინააღმდეგოთ ნებისმიერ მცდელობას, რომ დავავინროვოთ ან შევზღუდოთ მისი თვალსაწიერი (Soja 1996: 2).

ამ კონცეფციაში თავისუფლად თავსდება აკა მორჩილადის ისეთი რომანები, რომელშიც მწერალი გვერდს უვლის საქართველოს რეალურ ისტორიას და გვთავაზობს წარსულის ალტერნატიულ/ჰიპოთეტურ ვერსიას ასეთი ნაწარმოებებია „სანტა ესპერანსა“, მესაიდუმლის ქამარი“, „მორიდებული ზურმუხტი“, სწორედ ამ რომანების საფუძველზე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქართულ ლიტერატურულ გამოცდილებაში გარდამავალ ეტაპზე რეალურ სივრცეში გაჩენილი იდენტობის კრიზისისგან თავის დასაღწევად იმისთვის, რომ გვერდი ავუაროთ უამრავი ყოფითი პრობლემებით დამძიმებულ რეალურ სივრცეს, ასევე მრავალგვარი, უმეტეს შემთხვევაში, წინააღმდეგობრივი იდეოლოგიებით დამძიმებულ და ტრავმირებულ წარსულ სივრცეს, უგულვებელყოფილია მთლიანად აუთენტური ისტორიულ წარსული და ხდება ავტორის მერ ალტერნატიული სივრცის წარმოსახვა/გამოგონება. იქმნება ახალი წარმოსახვითი ისტორია, რომლითაც თითქოს ნაცვლდება რეალური სივრცე. სანტა ესპერანსა ეს ავტორის ფანტაზიით შექმნილი, შავ ზღვაში მდებარე სამი კუნძულია, რომელზეც ქართველები მე-12 საუკუნიდან დასახლდნენ, შესაბამისად, ამ საზოგადოების ცნობიერება ჩვენთვის ძალიან ნაცნობი საბჭოთა კოლონიური ტრავმული გამოცდილებით არ არის დამძიმებული. ამ კუნძულებზე ცხოვრობენ ქართველთა შთამომავლები – იოანელები და სუნგალები – ასევე, ბრიტანელები, იტალიელები, თურქები, ეს არის ნაციონალური, რელიგიური, ეთნიკური, კულტურული კუთვნილებით სრულიად განსხვავებული ხალხების საერთო კულტურა – შეიძლება ითქვას, ტრანსკულტურა. ამ წარმოსახვითი ქვეყნის სივრცეში მთლიანად ამორიცხული არის რუსეთი თავისი კულტურული, პოლიტიკური გალენებით, ამდენად ქართველებისთვის სასურველ ქვეყნას წარმოადგენს.

ენტონი დევიდ სმიტის მიხედვით, ნაციონალიზმი ეს არის არის კულტურის ფორმა – რომელიც მოიცავს ქვეყნის იდეოლოგიას, ენას, მითოლოგიას,

სიმბოლიზმსა და ცნობიერებას. (სმიტი 2008:114). აკა მორჩილადის მიერ წარმოსახულ სივრცეში შექმნილი ქვეყანა იოანეს კუნძულები იგივე სანტა ესპერანსა ყველა ამ კომპონენტს მოიცავს. რომანს დასაწყისში ერთვის ცალკე თავი, რომელშიც მოცემულია კუნძულის აღმოჩენისა და დაარსების ისტორია, ასევე დართული აქვს გზამკვლევები ტურისტებისათვის, მოცემულია კუნძულების რუკა, ზოგადი ინფორმაციის მისაღებად ტურისტებისათვის მითითებულია ვიკიპედიას გვერდი. კუნძულზე ცხოვრობენ თურქები, იტალიელები და ინგლისელები, შესაბამისად, ეს არის ოთხენოვანი ქვეყანა. სკოლაშიც ოთხი ენა ისწავლება, თუმცა თანამოსაუბრესან მის მშობლიურ ენაზე გამოლაპარაკება კარგ ტონად ითვლება. სანტა ესპერანსა (დედაქალაქი სენტ ჯონი იგივე სანტა-სიტი). ბრიტანეთის დედოფლის ქვეშევრდომია განსაკუთრებული სტატუსით, მათ 125 წლის წინათ გადაეცათ მართვის უფლებით ეს ქვეყანა, და რომანში განვითარებული სიუჟეტი იმ დროს ემთხვევა, როდესაც ბრიტანელების პოლიტიკური მმართველობა სრულდება და ისინი ქვეყნიდან გადიან. ქვეყნას განაგებს გუბერნატორი და ჰყავს პარლამენტი, რომლის დელეგატები კუნძულზე მცხოვრები ძველი საგვარეულოს წევრები არიან, ასეთი ძველი გვარები კი სულ 18-ია. (გვარის სიძველე, ასევე, სოციალურ სტატუსზეც მინიშნებს). რომანში ალტერნატიული სივრცე იშლება როგორც სინქრონულ ანმყო, ისე დიაქრონულ ისტორიულ ჭრილში, მოთხრობილია კუნძულის აღმოჩენის, დაარსების ისტორია მე-12 საუკუნიდან დღემდე. ეს სივრცე, ჰიბრიდული შინაარსისაა ამ კუნძულზე სამი, კულტურლი იდენტობის თვალსაზრისით, სრულიად განსხვავებული კულტურული სივრცეები თანაარსებობს და ერწყმის ერთმანეთს. ევროპული სივრცე (იტალიური (ჯენოვური) და ბრიტანული), აზიურ სივრცე (ოსმალური), ლოკალური/სანტა-ესპერანსული სივრცე, რომლებიც მთლიანობაში ერთ საერთო ჰიბრიდული კულტურას ქმნის და ამავდროულად შესაძლებლობას იძლევა თანამედროვე ქართული კულტურისა და სოციალური სივრცის პრობლემები ავხსნათ ამ სივრცის ანაღზით. ქართულ სალიტერატურო კრიტიკაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ რომანი „საქართველოზე უფრო დაგვაფიქრებს, ვიდრე ესპერანსას კუნძულებზე. მით უმეტეს, ამ კუნძულებს თუკი შევაერთებთ რუკაზე და კარგად დავაკვირდებით, შებრუნებულ საქართველოს რუკას დავინახავთ“. (ქასრაშვილი 2011). ხოლო ლიტერატურათმცოდნე ზაზა შათირიშვილი მიუთითებს, რომ სანტა ესპერანსა არის საქართველოს ალტერნატიული ისტორია. (შათირიშვილი 2008).

კუნძულს აქვს თავისი მითები და სიმბოლოები, რომელიც კუნძულის ბოლო მმართველის ალი-ბეის ჩიბუხს უკავშირდება. დამტკრეული ჩიუხის ნაწილები, რომლებიც კუნძულზე არის გაბნეული და ერთგვარ საერთო მითს ქმნის. მაცხოვრებლებს მიაჩნიათ, რომ ვისთანაც მეტი ნაწილია ეს მეტ უფლებებს ანიჭებს კუნძულის პოლიტიკურ მართვაში. ეს მითი რომანის სიუჟეტში ქმედითია, კერძოდ, სანტა ესპერანსაში წამოწყებული სამოქალაქო ომი სრულდება და სიმბოლურად მთლიანდება ჩიბუხიც, რომლის დაკარგული ნაწილებს, აღმოაჩენენ კუნძულის ბოლო მმართველის ალი ბეის შთამომავალ აგათია ციხისთავის მფლობელობაში, საბოლოოდ, ეს ჩიბუხი მუზეუმში მთლიანდება.

რომანში რამდენიმე სიუჟეტური ხაზი ვითარდება სანტა ესპერანსაზე არსებულ კულტურათაგან ერთ-ერთი გახლავთ ბანქოს თამაში ინტი, რომელიც, ფაქტობრივად, ცხორების სიმულაციაა და თადასხმა-თავდაცვის პრინციპით ითამაშება. რომანის სტრუქტურა აგებულია ბანქოს სტრუქტურის მიხედვით, შედგება ოთხი თავისაგან და თითოეულ თავში ცხრა ამბავია მოთხრობილი. ამბები დალაგებულია როგორც ვერტიკალური, ასევე, ჰორიზონტალური მიმართულებით და მრავალი კომბინაციისა და კომპოზიციის აწყობის შესაძლებლობას იძლევა. ინტი, როგორც ავტორი განმარტავს, გაქცევას ნიშნავს. „ინტი არ არის მხოლოდ ფულზე თამაში. ეს არის ამოუწურავი სამყარო და ყველზე დიდი გამოგონება, რომელიც იშვა სანტა ესპერანსაში და რომელიც გამოხატას იქაური ცხორებისა და წინსვლის ფილოსოფიას“ (მორჩილაძე 2006:67) ზოგადად სანტა ესპერანსელები წარმოადგენენ ისეთ საზოგადოებას, რომელთა ცნობიერებაც საუკუნეების განმავლობაში თავდაცვა/გადარჩენის იდეოლოგიის გამომუშავებაში ფორმირდებოდა (ასეთივე გარემოებებში ყალიბდებოდა ქართული ცნობიერებაც). ეს თავდაცვითი ცხოვრებისეული სტრატეგიები რომანში ვისრამიანების საგვარეულოს წევრების ცხოვრების მაგალითზეა ნაჩვენები. აქ ორი ერთმანეთის სწინააღმდეგო სტრატეგიაა განვითარებული ერთი ეკუთვნის მთლიანად საგვარეულოს და მათი გვარის უფროსს კონსტანტინე ვისრამინს ვისრამინები ერთ-ერთ ყველაზე ძველი და გამორჩეული გვარია კუნძულზე. ისინი ფლობენ ცალკე კუნძულს, რომელზე შეღწევა არც თუ ისე იოლია, ამისთვის არსებობს მხოლოდ ტურისტული მარშრუტები, ქორწინდებიან მხოლოდ ქართველებზე და თავინთ მთავარ ღირსებად ეთნიკური წარმომავლობისა და სისხლის სინმინდის დაცვა მიაჩნიათ. ამის გამო ისინი საკუთარ თავს „შენახულებს“ უწოდებენ, რადგან ამ ფორმით ისინი იცავენ საკუთარ იდენტობას. მათ კუნძულზე არსებობს ლოდინის კონცხი. როგორც გვარის უზუცესი კონსტანტინე ვისრამიანი აღნიშნავს: „აქ ყოველთვის მოდიოდნენ ჩვენი გვარის შვილები და გასცქეროდნენ ზღვას, მოელოდნენ ნიშანს დიდი სამშობლოდან, საქართველოდან, ვისრამიანებს არასოდეს დავიწყნიათ ვინ არიან“ (მორჩილაძე 2006:137) საქართველო საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაშია და შესაბამისად, ჩაკეტილი საზღვრები კომუნიკაციას ართულებს. ამიტომ ვისრამიანთ საგვარეულოს წევრებს ხშირად უწევთ ქვეყნიდან ქართველების მოტაცება ან ნებისმიერ, შემთხვევით კუნძულზე აღმოჩენილ ეთნიკურად ქართველზე ქორწინდებიან. ასეთი მიდგომები კი, რომელიც ყოველგვარ გრძნობას და ურთიერთობას გამორიცხავს, საბოლოო ჯამში, არა მხოლოდ ამ ადამიანთა ცხოვრებას ანგრევს, მთლიანად კუნძულის ცხოვრებასაც ცვლის. ამიტომ ვისრამიანებს მიაჩნიათ, რომ ბრიტანელების კუნძულიდან წასვლის შემდეგ, ისინი ყელაზე შესაფერისი კანდიდატები არიან, საკუთარ თავზე აიღონ კუნძულის მართვა. ბრიტანელების პოლიტიკური ჩანაფიქრი კი გახლდათ, კუნძულზე შეენარჩუნებინათ კონსტიტუციური მონარქია და აგათია ციხისთავი (ალი ბეის შთამომავალი) ეკურთხებინათ შეზღუდული მმართველობის მონარქად. ეს გეგმა იცოდნენ თურქებმაც, რუსებმაც, ქართველებმაც და ამერიკელებმაც

კი. ეს გახლდათ საკითხის ოპტიმალური გადაწყვეტა და ყველა მხარისათვის მისაღები, გარდა ვისრამანებისა. ამიტომ ისინი ამბოხის გაზას ირჩევენ და სუნ-გალების დახმარებით წამოიწყებენ სამოქალაქო ომს.

მეორე თავდაცვითი სტრატეგია, რომელიც რომანში ვისრამიანთა სტრატეგიას უპირისპირდება გხლავთ დათა ვისრამიანის პოზიცია, რომელიც გვარისგან განცალკევებით ცხოვრებს და მათთან იდენტობის განცდა არ აქვს. მისი იდენტობაც კრიზისულია იმ თვალსაზრისით, რომ საკუთარ ოჯახთან ვერ ახერხებს იდენტიფიცირებას, არის ინტის მოთამაშე თავდაცვის ხაზით და უყვარს მოდარდე ქალი, რაც ასევე მიღებული ტონი არ არის მათ წრეში. მისი ცხოვრებისეული პოზიცია ინტის თავდაცვით სტრატეგიას მიჰყვება და როდესაც მისი გვარი ომს წამოიწყებს, ის თავის კათოლიკე ბერ მეგობართან ერთად გარბის კუნძულიდან, რაც მისთვის გადარჩენის ერთადერთი გზაა. სხვათა შორის, დათას იმავე რჩევას აძლევს კონსტანტინე ვისრამინცი, რომელიც სიკვდილის პირას მყოფი საბოლოოდ გააცნობიერებს საკუთარი წამოწყების სავალალო შედეგებს. შეიძლება ვთქვათ, რომ დათას ეს პოზიცია ემთხვევა ავტორის პოზიციას – პერსონაჟი გარბის კუნძულიდან, რომ გადარჩეს, ავტორი კი გარბის რეალობიდან და წარმოსახვით სამყაროში ცდილობს, ალტერნატიული იდენტობა და ნარატივი შექმნას.

ცხადია, რომ თანამედროვე დასავლური კულტურის და, მათ შორის, მწერლობის მოთხოვნა სხვა კულტურებისადმი, არის, შეძლონ ანმყო დროზე ფოკუსირება და ახალი იდენტობების გლობალური და ლოკალური ცვლილებების კონტექსტში აგება; სადაც აქამდე ისტორიიდან მარგინალიზებული თემები და ხასიათები შეძლებენ გლობალური ნარატივის სუბიექტებად ქცევას. აკა მორჩილადის ტექსტების ანალიზით, ცხადი ხდება, რომ მწერლობა ცდილობს დაძლიოს პერიფერიულობის ბარიერი და შეძლოს დასავლურ კულტურულ სივრცეში თავის დამკვიდრება. მის დასტურია მწერლის მიერ ტრადიციული ქართულინაციონალური კულტურული პარადიგმისა და ნარატივის დეკონსტრუქციის გზების ძიება ლიტერატურული ტექსტებით, თუმცა ისიც ცხადია, რომ თანამედროვე ქართულ სამწერლობო ნარატივში ახალი ნაციონალური იდენტობების ძიების პროცესი კვლავ ტრანზიტულობის პერიოდს გადის და ჯერ დაუსრულებელი პროცესია.